

Onderzoek paraatheid en de impact van de coronacrisis

Advante
progressive insights

Samenvatting

Het jaar 2020 is een bewogen jaar. De coronacrisis heeft flinke impact op ons persoonlijk, op de veiligheidsregio's en op onze manieren van werken. Het is daarom interessant om te kijken wat we kunnen leren van deze tijd. Al jarenlang is Advante adviespartner voor veiligheidsregio's en daarom hebben we naar aanleiding van deze crisis een tweeledig onderzoek gedaan: een onderzoek naar de impact van de coronacrisis op de paraatheid binnen de veiligheidsregio's en een onderzoek naar de impact op de organisatie en digitaal werken. Dit deel van het onderzoek gaat in op de paraatheid binnen de veiligheidsregio's. Met dit onderzoek hopen we inzichten te delen en het gesprek te openen, vanuit onze ambitie maatschappelijke impact te maken.

Paraatheid is al een lange tijd een belangrijk onderwerp op de agenda van veiligheidsregio's. Er zijn veel lopende veranderingen (zoals schaarste en juridische druk) die impact hebben op de paraatheid. Ook de coronacrisis heeft invloed op de paraatheid in de verschillende regio's. Om de gevolgen hiervan in kaart te brengen, heeft Advante een onderzoek uitgezet. Hierbij is gekeken naar veranderingen omtrent de paraatheid vóór, tijdens en ná de coronacrisis. Bovendien is onderzocht welke creatieve manieren worden toegepast om de paraatheid nu én in de toekomst te verhogen.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat de paraatheid tijdens de coronacrisis een stuk hoger was dan in de normale situatie. Respondenten gaven echter aan dat ze verwachten dat de paraatheid na de coronacrisis slechts licht verhoogd blijft; verwacht wordt dat de meeste vrijwilligers weer minder thuis gaan werken dan tijdens de crisis. Daarmee concluderen we dat de coronacrisis tot nu toe een beperkt paraatheidsvoordeel oplevert in de periode na de crisis. Het paraatheidsvraagstuk blijft daarom een belangrijk vraagstuk op de agenda.

Om de paraatheid te verhogen passeren in dit onderzoek meerdere oplossingen:

1. Vrijwilligers actief vragen vaker thuis te werken (indien mogelijk) en hun werkgevers daarbij betrekken
2. Flexplekken inrichten op kazernes
3. Het opzetten van wervingscampagnes

Bovendien worden er verschillende creatieve manieren aangedragen om de paraatheid op peil te houden of te verhogen:

1. Gebruik maken van een flexpool
2. Uitruk op maat
3. De inzet van technische innovaties
4. Actief aan de slag met binden en boeien van vrijwilligers
5. Advante: Het optimaliseren van koude processen

De achterliggende periode heeft ruimte vrijgemaakt om kritisch te kijken naar paraatheid. Dit is hét momentum om door te pakken op het thema paraatheid. Vertaal de inzichten van de afgelopen maanden naar een hernieuwde kijk op paraatheid en gebruik deze om een actieplan voor de komende jaren te ontwikkelen. Werk verder meer samen om meer impact te maken. Investeer bovendien in de betrokkenheid van de lokale posten, want de sleutel voor het paraatheidsvraagstuk ligt vooral lokaal.

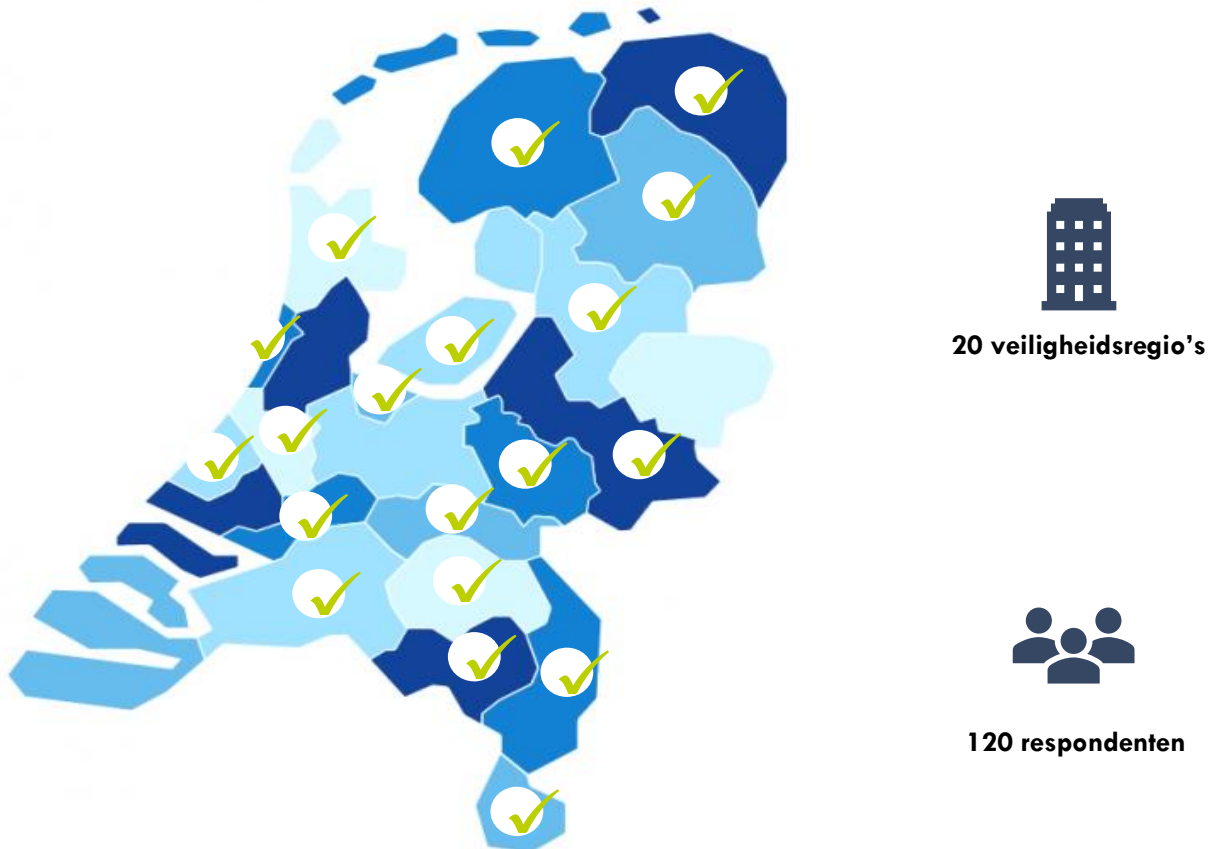

Context en aanleiding

Paraatheid is al lang een belangrijk onderwerp op de agenda van de veiligheidsregio's. De brandweer in Nederland is erg afhankelijk van haar vrijwilligers voor de paraatheid. Naast de schaarste van vrijwilligers, neemt nu ook de juridische druk op het vrijwillige bestel toe. Daarnaast heeft de coronacrisis afgelopen jaar een flinke impact op de manier van werken gehad. Wat is dan deze impact en heeft het ook tot veranderingen en inzichten geleid? Zijn er al significante veranderingen ingetreden en welke lessen kunnen we nog trekken?

Door middel van dit onderzoek wil Advante antwoorden geven op deze vragen en zo inzicht geven in paraatheid en de impact van de coronacrisis. Bovendien willen we bewustwording creëren over de veranderende omgeving en inzichten geven waar veiligheidsregio's mee verder kunnen werken. Met onze inzichten en ervaring de samenleving blijvend een stukje mooier maken; daar gaan we voor! De resultaten presenteren en analyseren we in dit rapport. Veel leesplezier!

Algemene informatie onderzoek

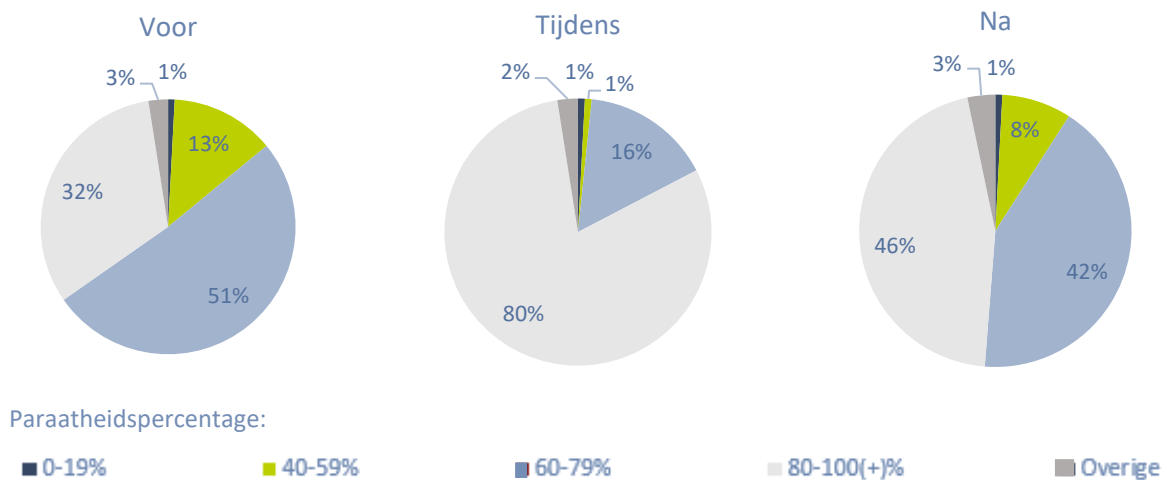
Paraatheid en de impact van de coronacrisis

Paraatheid is de beschikbaarheid van het benodigde aantal personen om eerstelijns voertuigen te bemensen. De paraatheid staat vaak onder druk omdat er te weinig vrijwillige repressiemedewerkers aanwezig zijn om de eerstelijns voertuigen te bezetten.

Om te kijken of de coronacrisis invloed had op de paraatheid, hebben we de veiligheidsregio's gevraagd om een inschatting te maken van de paraatheid op de kazernes vóór, tijdens en ná de coronacrisis. Onderstaande diagrammen geven weer wat de inschatting van de veiligheidsregio's was ten aanzien van de paraatheid voor, tijdens en na de coronacrisis.

De percentages in de diagrammen geven het percentage respondenten die dit inschatten aan, de legenda geeft de hoogte van het paraatheidspercentage weer.

Inschatting paraatheid

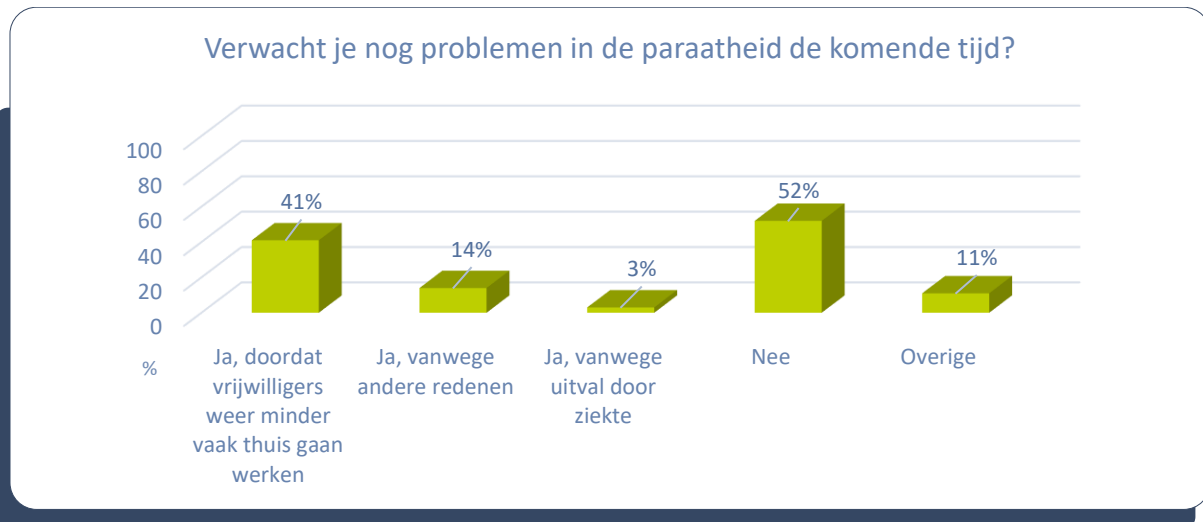

In de diagrammen is te zien dat de coronacrisis daadwerkelijk invloed heeft gehad op de paraatheid binnen de veiligheidsregio's. Voor de coronacrisis schat slechts 32% van de respondenten in dat het paraatheidspercentage binnen hun veiligheidsregio rond de 80-100(+)% ligt, terwijl tijdens de coronacrisis wel 80% van de respondenten inschat dat het paraatheidspercentage rond de 80-100(+)% ligt. Dit is een flinke stijging van de paraatheid.

De veiligheidsregio's zijn verschillend omgegaan met de paraatheid tijdens de crisis. Een deel nam geen extra maatregelen, omdat dit niet nodig was wegens de goede paraatheidscijfers ('Deze werden alleen maar beter door thuiswerkers', aldus een van de respondenten). Een groot deel van de respondenten gaf echter aan dat de paraatheid wel sterker gemonitord werd, zo noemde een respondent als maatregel: 'Dagelijks monitoren van posten en ziektecijfers, veel contact met de ploegchefs en teamleiders.'

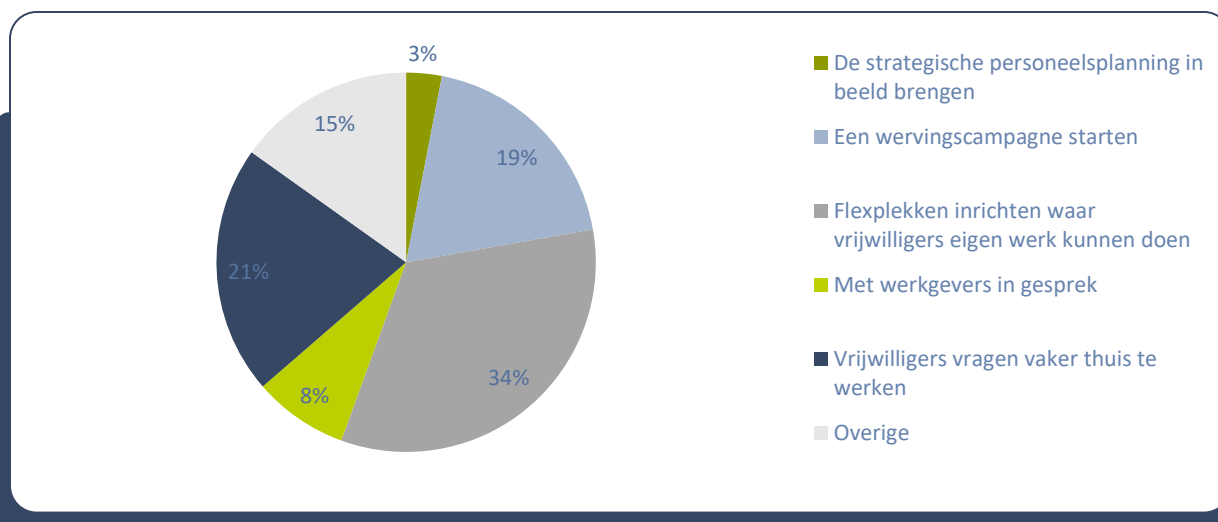
De verwachting is dat de paraatheidscijfers na de coronacrisis weer flink terugvallen. Wel is de categorie paraatheidspercentage 80-100(+)% met 13% gestegen ten opzichte van de situatie voor de coronacrisis en is de categorie 40-59% met 5% gedaald.

Hoewel de kleine meerderheid van de respondenten (52%) geen problemen verwacht ten aanzien van de paraatheid, geeft tegelijkertijd ook een groot gedeelte van de respondenten (41%) aan dat ze wel weer problemen in de paraatheid de komende tijd aan zien komen omdat vrijwilligers weer minder thuis gaan werken dan tijdens de coronacrisis. 14% van de respondenten voorziet problemen vanwege andere redenen (bijvoorbeeld door de naderende vakantieperiode ten tijde van de afname van de enquête). Een beperkt deel van de respondenten (3%) verwacht problemen wegens uitval door ziekte.

Paraatheid verhogen nu en in de toekomst

Er wordt een lichte stijging van de paraatheid verwacht en er blijft daarmee een beperkt paraatheidsvoordeel over na de coronacrisis. Advante heeft een inventarisatie gedaan om te peilen wat veiligheidsregio's van plan zijn met betrekking tot het op peil houden of verhogen van hun paraatheid. 34% van de respondenten gaf aan dat er flexplekken op kazernes worden ingericht. Daarnaast gaf 21% van de respondenten aan dat veiligheidsregio's van plan zijn hun vrijwilligers te vragen om vaker thuis te gaan werken. Ook het opzetten van wervingscampagnes vindt een deel van de respondenten (19%) een goede strategie. 8% van de respondenten geeft aan dat hun veiligheidsregio met werkgevers in gesprek gaat.

Naast de meer voor de hand liggende manieren om de paraatheid te verhogen, worden er door de veiligheidsregio's ook andere, creatieve manieren ingezet. Hieronder volgt een selectie van manieren die genoemd zijn door de respondenten, ter inspiratie en om kennis te delen.

Mogelijkheden flexpool

De flexpool bestaat veelal uit medewerkers van de 'kantoororganisatie' die vooral 'koude taken' vervullen, maar óók repressief inzetbaar zijn. Op momenten dat er gaten ontstaan in de paraatheid (vaak tijdens kantooruren) werken deze medewerkers op locaties waar paraatheid onder druk staat en gaan zij mee met de uitruk. In de achterliggende periode is gebleken dat veel kantoorwerkzaamheden steeds beter op afstand kunnen worden uitgevoerd. De potentiële ruimte voor het intensiveren van het flexconcept lijkt daarmee toe te nemen.

Uitruk op Maat

Uitruk op Maat is inmiddels in vrijwel alle veiligheidsregio's gemeengoed, al is de inzet van TS2/SIV/SIE gedeeltelijk op zijn retour. Juridisch gezien hoeft er alleen bij woningbranden (maatgevend scenario) een (2 x TS-flex samengestelde) TS6 ter plaatse te komen. Groot voordeel hier van is dat er minder parate personen per kazerne nodig zijn. Een nadeel is dat het optreden wezenlijk verandert en hierop goed getraind moet worden. Daarnaast kan dit voor sommige kazernes leiden tot een forse toename van het aantal uitrukken doordat zij "meerijden" met een omliggende kazerne. Een ander nadeel is dat er bij opschaling nog steeds een niet-samengestelde TS6 ter plaatse moet komen. Echter, oplossingen zoals het inzetten van een flexpool in combinatie met "opschalingskazernes", two-way-paging en strak roosteren in een daarvoor bestemde app kunnen dit probleem verkleinen.

Inzet (technische) innovaties (o.a. roostering / geofencing / two-way-paging)

Ook de inzet van (technische) innovaties kan helpen de paraatheid op peil te houden of te verhogen. Roostering gaat over de lange termijn, bijvoorbeeld met een "sjabloon" waarin vaste tijden worden opgenomen waarop men niet beschikbaar is. Geofencing is een manier om te zorgen dat een persoon automatisch afgemeld wordt wanneer deze een bepaald afgebakend gebied verlaat. Wanneer daar two-way-paging aan wordt toegevoegd – men kan op de pager "opkomen" of "afwijzen" aangeven – is de foutmarge in paraatheidsmonitoring geminimaliseerd.

Binden en boeien vrijwilligers

De beschikbaarheid van repressieve medewerkers (in Nederland met name vrijwilligers) is één van de belangrijkste bestanddelen van paraatheid. Om deze beschikbaarheid op peil te houden is het binden en boeien van vrijwilligers essentieel. Om die reden is dit vanuit Brandweer Nederland al geruime tijd als prominent thema bestempeld.

Optimaliseren "koude processen"

"Warm uitrukken" lukt niet zonder dat een organisatie de "koude processen" ook op orde heeft. Daarom stelt Advante dat het doorlopen van een traject van data-analyse tot wervingscampagne en van het inrichten van de selectie naar opleiding kan hierbij helpen. Wanneer een veiligheidsregio een duidelijk beeld heeft bij de uit- en doorstroom van haar vrijwilligersbestand (regionaal, per cluster en per post) kan daar op verschillende niveaus op geacteerd worden (onder andere uitvoerend d.m.v. een georganiseerde wervingscampagne). Ook bestuurlijk is dit relevant, denk bijvoorbeeld aan financiële consequenties omdat er extra kosten gemaakt moet worden.

Advies Advante

Advante heeft in de afgelopen tijd onderzoek gedaan onder meer dan honderd respondenten in twintig veiligheidsregio's. De resultaten van het onderzoek laten zien dat de paraatheid tijdens de coronacrisis significant beter was dan voor de coronacrisis. Dit is grotendeels een gevolg van het landelijke thuiswerkadvies van de overheid. Het onderzoek maakt duidelijk dat deze paraatheidswinst maar voor een beperkt deel ook na de crisis zal bestendigen. Daarmee is de uitdaging voor veel regio's zeker nog niet van de baan.

Nu dient zich momentum aan om door te pakken op het thema paraatheid. Hoewel de dossiers Matzak-arrest / EU-deeltijdregeling / Wnra invloed gaan hebben op dit vraagstuk is op dit moment nog niet uitgekristalliseerd wat hiervan de effecten gaan zijn. Hier komt bij dat als de richting meer duidelijk wordt, het waarschijnlijk jaren kost om met bestuurlijke besluitvormingstrajecten te komen tot doorontwikkeling van de repressieve modellen en bijbehorende organisatorische inrichting. In de tussentijd moet de rode auto er, inclusief vakbekwame medewerkers, gewoon op tijd uit.

De achterliggende periode heeft laten zien dat de repressieve medewerkers die zorgen voor de paraatheid, veel commitment hebben om de uitruk te borgen en bereid zijn om te mee te bewegen als dat nodig is. We doen een aantal aanbevelingen over welke stappen veiligheidsregio's nu zouden moeten zetten:

1 - Breng goed in beeld wat de verwachte toename in thuiswerken op kazerne niveau gaat betekenen en hoe dat uitwerkt qua paraatheid.

Belangrijk is dat regio's de veranderde perspectieven omtrent het paraatheidsvraagstuk goed in kaart brengen en hier het huidige 'paraatheidsbeleid' op aanpassen. Breng bijvoorbeeld goed in beeld wat de verwachte toename in thuiswerken op kazerne niveau gaat betekenen en hoe dat uitwerkt qua paraatheid. Maar ook: wat betekent het thuiswerken en het afstandsleren (zoals dit nu in veel regio's wordt uitgerold) voor het binden en boeien van medewerkers en vrijwilligers en welk effect heeft dit uiteindelijk op de paraatheid? Met andere woorden, vertaal de inzichten van de afgelopen maanden naar een hernieuwde kijk op 'paraatheid'.

2 – Meer samenwerken = meer impact.

In onze praktijk komen we al veel goede, maar vaak lokale initiatieven tegen. Om dit op een hoger plan te tillen is het in onze visie nodig om meer **integraal** en **in samenwerking** op te trekken. Integraal door bijvoorbeeld niet alleen te richten op het professionaliseren van werving, maar ook het stroomlijnen van het opleidingstraject zodat je potentiële medewerkers meer perspectief kunt bieden. Samenwerking is nodig om de schaarse middelen efficiënter in te zetten en een groter bereik en daarmee dus impact te realiseren. Zoek daarbij naar een modus waarin je kijkt wat je regionaal wilt / moet oppakken (inrichting monitoring bijvoorbeeld) en wat beter lokaal georganiseerd kan worden. Een actieplan gaat helpen om de organisatie echt in beweging te brengen en de opvolging daarvan op lokaal én regionaal niveau te beleggen en te borgen.

3 - De sleutel voor het paraatheidsvraagstuk ligt vooral lokaal.

Doorslaggevend is de wijze waarop de lokale post de paraatheid dagelijks met elkaar weet te organiseren. Door te investeren in het vergroten van de mogelijkheden van de lokale post hierin, kan de veiligheidsregio belangrijke stappen voorwaarts maken. Denk bijvoorbeeld aan het verbeteren van de randvoorwaarden (zie koude processen initiatief) of het investeren in professionalisering van het leiderschap lokaal. Hierdoor wordt het lokale handelingsperspectief verstevigd en dat heeft direct effect op de paraatheidscijfers.

Onderzoeksverantwoording

Advante stuurde eind mei een verzoek naar een selectie van medewerkers van alle Nederlandse veiligheidsregio's of zij voor 17 juni een online vragenlijst wilden invullen. Hieraan hebben 20 van de 25 veiligheidsregio's gehoor gegeven. De regio's kregen meerkeuze- en openvragen om meer inzicht te krijgen in bepaalde keuzes. De resultaten uit dit artikel zijn hierop gebaseerd.